

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решенията и автентичните актове в областта на наследяването и създаването на европейско удостоверение за наследство“

COM(2009) 154 окончателен — 2009/0157 (COD)

(2011/С 44/25)

Докладчик: г-н CARPELLINI

На 20 ноември 2009 г. Съветът реши, в съответствие с член 262 от Договора за създаване на Европейската общност, да се консултира с Европейския икономически и социален комитет относно:

„Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решенията и автентичните актове в областта на наследяването и създаването на европейско удостоверение за наследство“

COM(2009) 154 окончателен — 2009/0157 (COD).

Специализирана секция „Единен пазар, производство и потребление“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 15 юни 2010 г.

На 464-ата си пленарна сесия, проведена на 14 и 15 юли 2010 г. (заседание от 14 юли 2010 г.), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище с 119 гласа „за“, и 1 глас „въздържал се“.

1. Заключение и препоръки

1.1 Комитетът приветства настоящото предложение на Комисията, като все пак отбелязва, че то отстъпва значително от очакванията, породени от Зелената книга, и още повече от предложенията на ЕИСК, отправени в неговото становище от 26 октомври 2005 г.

1.2 Комитетът счита, че предложението за регламент осигурява на гражданското общество важен инструмент за повишаване на правната предсказуемост и за по-лесно намиране на бързи и икономични решения на наследяванията с международен елемент в държавите-членки на ЕС. ЕИСК обръща внимание на Комисията върху необходимостта от преразглеждане на различните езикови версии на предложението за регламент и осигуряване на тяхното съответствие и използването на правилна правна терминология.

1.3 Комитетът изразява известни безпокойства по-специално във връзка с ролята на законодателството на държавите, които не са членки на ЕС, и някои характеристики на удостоверението за наследство. Вследствие на тези безпокойства отправя препоръка за създаване на нов член 26 и удължаване на срока, предвиден в член 43, параграф 2. Задълбоченият анализ и подробното представяне на този сложен документ – предложението за регламент, изискват по-дълъг работен документ, който би надхвърлил обичайните стандарти на ЕИСК.

1.4 Комитетът настоятелно препоръчва в предложението за регламент да се приемат следните промени:

- i. в параграфи 1.2 и 3.2 от Обяснителния меморандум на предложението за регламент да се добави следният текст „Различните разпоредби също така спъват и забавят упражняването на законното право на наследника върху собствеността на починалия“ и „Едностранныте действия на

държавите-членки биха били недостатъчни за постигането на всички цели на предложението за регламент“ (вж. параграф 3.4.3 и 3.4.4);

- ii. в член 1, параграф 1 да се добави пояснението, че предложението за регламент се отнася само до „наследявания с международен елемент“ (вж. параграф 4.1.1);

- iii. в член 21, параграф 1 „приети след тези“ да се замени във всички езикови версии с „допълнителни“ или „други“ (вж. параграф 4.3.8);

- iv. член 25 да се замени с нов член „Универсален характер: Настоящият регламент определя приложимия закон, дори и когато това не е законът на държава-членка.“ (вж. параграф 4.3.9);

- v. член 26 (Заглавието „Referral“ следва да се замени с „Renvoi“) да се замени с нов член „Ако починалият не е избрал право съгласно член 17 и в съответствие с настоящия регламент приложимото право е право на държава-членка извън ЕС, а нейните правила относно колизията на законите посочват като приложимо правото на държава-членка на ЕС или на друга държава извън ЕС, която ще приложи своето право, следва да се прилага правото на тази друга държава. Настоящият член не се отнася за договорите за наследства, при които свързващият фактор, посочен в член 18, параграф 2, е законът, с който връзките са най-тесни“ (вж. параграф 4.3.10.1);

- vi. в член 27 във всички езикови версии пред думата „несъвместими“ да се добави „явно“, а пред израза „публична политика“ да се добави „международна“ поне във френската и италианската езикови версии (вж. параграф 4.3.11);
- vii. в член 27, параграф 2 във всички езикови версии изразът „неговите клаузи“ да бъде заменен с „уредбата на“ (вж. параграф 4.3.12);
- viii. срокът, предвиден в член 43, параграф 2, да бъде удължен до 9 или 12 месеца (вж. параграф 4.6.1).

2. Контекст

2.1 В предложението се разглежда сложен въпрос, който е от значение за всяко лице, чието обичайно местопребиваване е в Европейския съюз (и за някои други случаи, описани в член 6), независимо от неговата националност. Зелената книга за наследяването и завещанията ⁽¹⁾ постави началото на широк процес на консултация относно наследяванията с международен елемент със или без завещание.

2.2 Практическото значение на предложението за регламент като единен инструмент, с който се установяват стандарти, произтича от настоящото многообразие на правилата в държавите-членки на ЕС по отношение на:

- а) определянето на приложимото право;
- б) обхвата на юрисдикцията на техните съдилища относно завещанията и делата за наследяване с международен елемент;
- в) условията, при които може да се признае и приложи решение, издадено в друга държава-членка; и
- г) условията, при които могат да се признаят и приложат автентичните инструменти, изготвени в друга държава-членка на ЕС.

2.3 За по-голяма яснота предложението за регламент е насочено към осигуряване на единен режим за тези правила, които влизат в областта на частното международно право и водят до това, че резултатът от завещанията и наследяванията с международен елемент зависи от закона, който се прилага в съответствие със специфичния конфликт на правни норми (описан в предложението за регламент) на форума (държава-членка на ЕС). Напротив, предложението за регламент само по себе си не е замислено така, че да оказва въздействие върху националното материално право на държавите-членки, което определя статута, правата и задълженията на наследниците по отношение на собствеността на починалия. Освен това Европейското удостоверение за наследство, чието създаване е предмет на Глава VI, не представлява изключение. То е свързано с доказване на статут и не съдържа единни разпоредби на националното материално право относно условията, необходими за придобиване на такъв статут. В по-общ план, даже без да се отчита настоящото предложение за регламент, материалното национално право не е от компетентността, предоставена по силата на член 65 от Договора.

3. Общи бележки

3.1 В своето становище ⁽²⁾ относно Зелената книга за наследствата и завещанията ЕИСК наред с другото:

- а) приветства Зелената книга, като посочва, че „в нея са повдигнати основни и належащи въпроси“;
- б) привлича вниманието на Комисията към „данъчните въпроси, с които могат да се сблъскат наследниците на състояния, намиращи се на територията на две или повече държави“; и
- в) изразява открито своя интерес, като посочва, че „счита въпроса за завещанията и наследяванията за един от въпросите, които представляват най-голям интерес за гражданите на Европа; техните надежди за опростяване на формалностите, по-голяма законова и данъчна сигурност и по-бързо уреждане на наследяванията с международен елемент, които те очакват от инициативата на Комисията, не бива да бъдат разочаровани“.

3.2 Четири години след анализа, направен в Зелената книга, декларацията, с която ЕИСК изразява интерес към въпроса за завещанията и наследяванията, обявен за „един от въпросите, които представляват най-голям интерес за гражданите на Европа“, трябва да бъде актуализирана с оглед на структурата и конкретните разпоредби, предложени от Комисията в нейното предложение за регламент.

3.3 Настоящ потенциал на предложението за регламент и заинтересованите страни

3.3.1 Следва да се отбележи, че в своето становище ЕИСК прикани Комисията ⁽³⁾ да разгледа въпросите на данъчното облагане и изрази интерес към „по-голяма (...) данъчна сигурност“. Обаче с оглед на обхвата на предложението за регламент и предвид тясната компетенция, предложена в член 65 от Договора, в предложението за регламент завещанията и наследяванията се разглеждат от гледна точка на частното международно право и не се предвижда да имат пряко въздействие върху законодателството на държавите-членки, свързано с данъчните аспекти на завещанията и наследяванията с международен елемент.

3.3.2 Завещанията се изготвят преди смъртта и до този момент могат да бъдат анулирани от завещателя, а правилата за наследяване се прилагат след смъртта, но както завещанията, така и наследяванията влизат в сила едва след смъртта и определят имуществените последици. По този начин предложението за регламент се отнася до всички, до всяка категория заинтересовани лица в гражданското общество.

3.3.3 Обаче за по-голяма яснота и с оглед на обхвата на неговото прилагане следва да се отбележи, че предложението за регламент:

- а) се отнася само до онези завещания и наследявания, които имат международен характер, чието определение не е дадено в предложението за регламент, а не до далеч по-многобройните чисто вътрешни наследявания; и

⁽¹⁾ COM(2005) 65 окончателен.

⁽²⁾ ОВ С 28, 3.2.2006 г., стр. 1.

⁽³⁾ ОВ С 28, 3.2.2006 г., стр. 1.

б) се отнася до индивиди, т.е. физически лица, а не до юридически лица по смисъла на частното или публичното право.

3.4 Цели и принцип на субсидиарност

3.4.1 Със сигурност едностранният и обвързващ характер на един регламент на ЕС по отношение на държавите-членки на ЕС, тяхното вътрешно законодателство и съдилища обяснява факта, че предложението за регламент ще повиши значително законовата предсказуемост на всички въпроси, които то урежда. Това въздействие представлява пряката добавена стойност на предложението за регламент. Осигуряването на качество и точното изготвяне на неговите разпоредби е приоритет.

3.4.2 Декларираната цел - премахване на „всички пречки пред свободното движение на хора“, не бива да води до подценяване на факта, че на въпроса за това дали даден индивид има статута на „наследник“ и законни „права“ върху собствеността на починалия в дадена държава-членка на ЕС, трябва да се отговаря не посредством частни международни разпоредби (каквото е предметът на предложението за регламент), а посредством съответни материалноправни разпоредби на националното приложимо право относно завещанията и наследствата в държавите-членки на ЕС. Предложението за регламент не предполага никаква промяна в това отношение, тъй като не уеднаквява подобни материалноправни разпоредби. С влизането в сила на Договора от Лисабон следва да се преразгледа, и в случаите в които това е целесъобразно, да бъде изменен обяснителният меморандум на предложението. ЕИСК подновява призива си, отправен по отношение на позициите на Обединеното кралство, Ирландия и Дания, посочените държави-членки да заявят волята си за прилагане на този регламент.

3.4.3 След тези разяснения следва да се посочи, че член 1.2 от Обяснителния меморандум на предложението за регламент съдържа едно точно твърдение („Ето защо днес гражданите се сблъскват със сериозни трудности при упражняването на правата си в контекста на наследяването с международен елемент“) и по-неубедителното и важно заключение относно правото на собственост („Различните разпоредби представляват пречка и пред пълното упражняване на правото на частна собственост.“). Вместо това една смекчена формулировка като например „Различните разпоредби също така спъват и забавят упражняването на законното право на наследника върху собствеността на починалия“ изглежда по-подходяща и точна.

3.4.4 В твърдението „Следователно предприемането на едностранни действия от държавите-членки би било в противоречие с тази цел“ изразът „би било в противоречие“ е прекалено силен. Ако желаят, държавите-членки могат независимо от регламента да се стремят поне към единни правила за определяне на приложимото право, като ратифицират Хагската конвенция за наследяване от 1989 г. ЕИСК счита, че една смекчена формулировка като „Едностранните действия на държавите-членки биха били недостатъчни за постигането на всички цели на предложението за регламент“ изглежда по-подходяща.

4. Специфични бележки

4.1 Глава I Приложно поле и структура

4.1.1 Целта на предложението за регламент е да обхване завещанията и наследяванията с международен елемент, но то не дава определение на този елемент. За яснота в предложението за регламент трябва да се включи поне споменаване на прилагането на предложението за регламент само по отношение на „ситуации с международен елемент“.

4.1.2 Както е отразено в заглавието, предложението за регламент обхваща както компетентността (Глава II), така и признаването и изпълнението (Глава IV), т.е. тези два дяла от частното международно право, които, с изключение на правилата относно приложимия закон, са предмет на Регламент (ЕО) № 44/2001 от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (наричан по-долу „Регламент (ЕО) № 44/2001“), в чийто обхват не влизат завещанията и наследяванията. Тази липса обяснява значението на решението предложението за регламент да обхваща и да съдържа единни правила за всички три дяла на частното международно право, т.е. приложимото право, компетентността и признаването и изпълнението на решения за наследяванията с международен елемент.

4.2 Глава II Компетентност

4.2.1 Глава II (членове 3-15) се отнася до „Компетентността“ и се прилага спрямо всички съдилища в държавите-членки и всички несъдебни власти, само когато това е необходимо.

4.2.2 Общата компетентност се предоставя на съдилищата на държавите-членки, на чиято територия е било обичайното местопребиваване на починалия в момента на смъртта. Ясно е, че няма условия, свързани с националността. Следва да се отбележи, че и общият режим на ЕС относно компетентността или *lex generalis*, като Регламент (ЕО) № 44/2001, предоставя обща компетентност въз основа на местожителството, като оставя настрана всякакви съображения, свързани с националността.

Така както е определена в предложението за регламент, тази обща компетентност се прилага по отношение на (починали) граждани на ЕС, но също и по отношение на починали граждани на държави извън ЕС, в случай че тяхното обичайно местопребиваване в момента на смъртта е било в държава-членка на ЕС.

4.2.3 В случай че в момента на смъртта обичайното местопребиваване на починалия не е в държава-членка, независимо от това, в редица случаи съдилищата на държавата-членка имат „субсидиарна компетентност“, която води до това, че компетентността на съдилищата на държавите-членки на ЕС далеч надхвърля простия случай, в който обичайното местопребиваване на починалия в момента на смъртта е било в държава-членка на ЕС. Националността не е условие за целите на общата компетентност, но става основа на субсидиарната компетентност.

4.2.4 Предложението за регламент не дава никаква обща компетентност на съдилищата на държавата-членка, в която се намира собствеността. Съществува едно частично изключение, което се отнася до прехвърлянето на собственост и неговото вписване в публичния регистър.

4.3 Глава III Приложимо право

4.3.1 Глава III съдържа единни правила (членове 16-28) по отношение на приложимия закон. Общото правило е, че правото, приложимо към наследяването като цяло, е това на държавата, в която е било обичайното местопребиваване на починалия в момента на смъртта. Не се прилагат никакви други условия, като националност. Не се прави разграничение между движимо и недвижимо имущество.

4.3.2 Следва да се отбележи, че в съдържащите се в предложението за регламент правила за колизия на законите, които следва да се прилагат от съдилищата на държавите-членки на ЕС, се уточнява приложимото право, независимо от това дали държавата на приложимото право е членка на ЕС или не (член 25).

4.3.3 По традиция частното международно право признава „автономията на страните“, т.е. възможността страните да избират приложимото право по отношение на договорни въпроси. Според предложението за регламент лицето може да избере правото, което ще се прилага към наследяването като цяло, но може да избере само правото на държавата, чието гражданство притежава.

4.3.4 За да има правна предсказуемост, изборът на закона, който ще се прилага към наследяването, трябва да е изричен и да се съдържа във волеизявление под формата на разпореждане в случай на смърт.

4.3.5 Един друг въпрос, който не бива да се смесва с избора на правото, което се прилага към наследяването като цяло, са „договорите за наследство“. Договор за наследство на лице се урежда по закона, който съгласно настоящото предложение за регламент, би бил приложим към наследството, ако даденото лице почине в деня на подписването на договора. В този случай се използват други свързващи фактори като „*favor validitatis*“.

4.3.6 Много важен въпрос от гледна точка на сравнителното и единното право е приложното поле на приложимото право. Предложението за регламент разширява приложното поле на приложимото право, така че то да урежда всички въпроси, свързани с наследството, от неговото откриване до окончателното прехвърляне на наследството на правоимащите. Това се прави с ясна цел колкото се може повече правни въпроси да се решават според едно приложимо право с оглед на по-голямата правна предсказуемост и намаляване на сложните и отнемачи време консултации с повече от една (често пъти чужда) правна система. Предложението за регламент съдържа дълъг и неизчер-

пателен списък на въпросите които трябва да се решават според приложимото право. Поради това тук следва да се включат и въпросите, които не фигурират в него, от откриването на наследството до неговото окончателно прехвърляне на правоимащите.

4.3.7 Приложимото право определя наследяването като цяло, от откриването на наследството до неговото окончателно прехвърляне на правоимащите, но то не противоречи на прилагането на закона на държавата, в която се намира собствеността, доколкото този закон, по отношение на приемането или отказа от наследство или завет, съдържа разпореждания, приети след тези от закона, приложим към наследството.

4.3.8 По отношение на тази разпоредба се препоръчва да се уточни дали в израза „разпореждания, приети след тези“, думата „след“ (която означава, че това се случва по-късно) е подходяща и дали не става въпрос по-скоро за „допълнителни“ или „други“ (разпоредби). В контекста на тази разпоредба „допълнителни“ или „други“ би било за предпочитане.

4.3.9 ЕИСК счита, че формулировката, използвана в разпоредбата „Универсален характер“ (член 25) следва да отразява само това, което се съдържа в Глава III на бъдещия регламент: уточняване на приложимото право. За предпочитане би било да се използва по-простата формулировка „Универсален характер: Настоящият регламент определя приложимия закон, дори и когато това не е законът на държава-членка.“

4.3.10 Като оставя настрана въпроса за избора на закона на своята страна от починалия (член 17), регламентът като правило прилага закона на държавата-членка, в която е било обичайното местопребиваване на починалия в момента на смъртта. Въпреки това, според субсидиарната компетентност (член 6) може да се приложи правото на държава, която не е членка на ЕС. В тези случаи е необходимо да не се допуска регламентът да нарушава единството на свързващите фактори, които вече могат да са налице в някои държави извън ЕС (това единство е благоприятно за починалия и за неговите наследници), и да предоставя компетентност на национална правна система, която от своя гледна точка не разглежда себе си като приложима по отношение на конкретното наследяване. За да се гарантира тази потребност, както и по-добра и балансирана координация между държавите-членки на ЕС и държавите извън ЕС, се препоръчва настоящият член 26 (той трябва да бъде наречен „renvoi“, а не „referral“) да се замени със следния член:

4.3.10.1 „Ако починалият не е избрал право съгласно член 17 и в съответствие с настоящия регламент приложимото право е право на държава-членка извън ЕС, а нейните правила относно колизията на законите посочват като приложимо правото на държава-членка на ЕС или на друга държава извън ЕС, която ще приложи своето право, следва да се прилага правото на тази друга държава. Настоящият член не се отнася за договорите за наследства, при които свързващият фактор, посочен в член 18, параграф 2, е законът, с който връзките са най-тесни“.

4.3.10.2 Новата разпоредба е адаптирана към регламента⁽⁴⁾ и представлява опит за подобряване⁽⁵⁾ на сходна разпоредба, включена във важната Хагска конвенция за наследяването поради същата необходимост, т.е. „тъй като повечето делегации признаха, че това е опит да не се нарушава съществуващото вече единство“⁽⁶⁾. Освен това гъвкавостта, осигурена от тази разпоредба (член 26) е в съответствие със закона и практиката за „препращане“ в някои държави извън ЕС, например в САЩ⁽⁷⁾.

Фактът, че в регламентите „Рим I“ и „Рим II“ липсват каквито и да било разпоредби относно препращането просто отразява факта, че техният предмет (договорни и недоговорни задължения) е много различен от наследяването. Подобно изключване от „Рим I“ и „Рим II“ само по себе си не е сериозен аргумент за изключване на новия член 26, препоръчан по-горе, който е от ключово знание и е благоприятен при решаването на въпроси, свързани с наследяване, както за починалия, така и за неговите наследници, и за по-балансирана координация на свързващите фактори между държавите-членки на ЕС и държавите извън ЕС.

4.3.11 Традиционни, но същевременно ключови разпоредби са включени в член 27 относно обществения ред. В съответствие с по-стандартната употреба се препоръчва във всички езикови версии на регламента пред израза „несъвместими с обществения ред“ да се постави думата „явно“, а пред „публична политика“ да се постави „международна“ поне във френската и италианската езикови версии (и там, където е уместно в другите езикови версии). Новаторско и полезно е въведеното специално за решаването на тези въпроси изключение „единствено поради разлика в уредбата на запазената част на наследниците“.

4.3.12 В английската езикова версия на член 27 параграф 2 („its clauses regarding“) не съвпада с френската езикова версия („ses modalités concernant“). Препоръчва се изразът „its

provisions“ (regarding etc.) („уредбата на“) да бъде запазен във всички езикови версии на Регламента.

4.4 Глава IV Признание и изпълнение

4.4.1 По образец на Регламент (ЕО) № 44/2001 Глава IV от предложението за регламент включва членове 29-33 относно признаването.

4.4.2 Опростяването на международните наследявания в Европа ще бъде предизвикано от принципа, според който решение, издадено в съответствие с предложението за регламент в една държава-членка на ЕС, ще се признава в другите държави-членки, без да са необходими специални процедури.

4.4.3 Решението, издадено в една държава-членка, не е предмет на преразглеждане в държавата-членка, в която трябва да бъде признато, и не се признава само в четири случая.

4.5 Глава V Автентични актове

4.5.1 Допълнително и съществено опростяване на наследяванията с международен елемент ще произтече от факта, че автентичните инструменти, официално изготвени или регистрирани в дадена държава-членка и често използвани във връзка със свързани с наследство въпроси, се признават в съответствие с предложението за регламент и от другите държави-членки.

4.6 Глава VI Европейско удостоверение за наследство

4.6.1 Въведеното с предложението за регламент Европейското удостоверение за наследство доказва качеството на наследник, заветник и правомощията на изпълнителите на завещанието или на трети лица, действащи като управители на наследството. Препоръчва се срокът, посочен в член 43, параграф 2, да бъде удължен до 9 или 12 месеца.

4.6.2. Образецът на заявлението би могъл да бъде опростен и да се заличи ненужната информация, изисквана в точка 4.7.

Брюксел, 14 юли 2010 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Mario SEPI

⁽⁴⁾ По този начин „препращането“ може да се осъществява и от държави извън ЕС към държави-членки на ЕС.

⁽⁵⁾ Като тази операция се изключва не само в случая с *Professio iuris* (член 17), но и с оглед на свързващите фактори (ключите за закона, с който е най-тясно свързан, член 18, параграф 2.).

⁽⁶⁾ Waters Report, стр.553, Proceedings of the Sixteenth Session, 3 to 20 October 1988, T.II, Hague Conference of Private International Law, 1990 г. член.4, Конвенция за правото, приложимо по отношение на наследяването на собственост на починали лица. (1 август 1989 г.). Също P.Lagarde, *La nouvelle Convention de la Haye sur la loi applicable aux successions*, RCDIP 1989 г., стр.249 (258).

⁽⁷⁾ По въпроса за член 4 от Хагската конвенция, E.F.Scoles, *The Hague Convention on Succession*, AJCL 1994 г. стр.85, (113).